

Schwartz Olga, Schwartz Hugó, László Fiuk És Teri Dada

Édesapám [Schwartz Hugó], édesanyám [Schwartz Olga, szül. Weiss Olga], a bátyám [Schwartz László] és a dadánk van a képen. A szüleim azért vannak bekeretezve, mert a képnek ezt a részét felnagyítottuk. Édesanyám huszonegy éves volt, édesapám harminckettő, a bátyám 1921-ben született, tehát ezen a képen nem volt még egy éves [Gáspár Anna rosszul idézi föl az életkorokat: apja 1888-ban, anyja 1896-ban született, 1921-ben tehát anyja 25, apja 33 esztendő volt. -- A szerk.]. Ez az egyetlen képem a bátyámról. Csak egy testvérem volt. Ő Nagyváradon született, én pedig Alsószoporon születtem, 1923-ban. Ott laktak a szüleim. [Nagy]Váradon nőttem fel. Nagyon jó kapcsolat volt köztünk, bár én rosszabb voltam hozzá, mint ő hozzám. A dadát Terinek hívták, és hároméves koromig ott volt mellettünk, míg a szüleim el nem váltak. Ő nevelt minket tulajdonképpen, mert anyám még nagyon fiatal volt. Magyar asszony volt, talán a férje volt román, mert Hotnak hívták. Olyan asszony volt, hogyha anyám kiment a konyhába, ő bement a szobába,

és azt mondta, hogy 'Hát, ha a nagysága kijön a konyhába, én beülök a fotelbe'. Még azt sem engedte, hogy anyám kimenjen a konyhába, mindent ő csinált. És úgy hívtuk, hogy mamám. Amikor visszakerültem Alsószoporra, 1944-ben, 1945-ben, ő még élt. Gyakran eljött hozzám, és segített, az ura meg kertészkedett a ház körül a veteményesben. Mindenki azt mondja, hogy az ő anyjánál jobb nincs, én azt mondom, hogy a jobbnál is jobb volt. Őrá pazaroltam végtelenül az egész szeretetemet. Hány éve már, hogy elvesztettem, és még mindig siratom? A mindenem volt. Anyám volt a családjában az egyetlen leányka. Nagyváradon végezte az iskoláit, a katolikus egyház gimnáziumában, nem tudom, miért. Hogy miért apácák nevelték? Intézetben volt, a szülők kint voltak, [Nagy]Zerinden, ő [Nagy]Váradon volt, és a zárdába járt. Nem tudom, miért. Meg vagyok róla győződve, hogy azért volt olyan jószívű, mert az apácák nevelték. Érettségizett, pedig a lányok abban az időben nem nagyon érettségiztek le. Egyáltalán nem tudott románul. Héberül sem tudott, viszont németül igen. Németül mindenki tudott. Édesapám Debrecenben született. Tiszt volt az osztrák--magyar hadseregben, azt tudom. Nagyon büszke volt arra, hogy hadnagy volt. Kitüntetései is voltak, s mindig avval büszkélkedett. Sokat mesélt nekünk, az 1914-es háborút végigcsinálta. A háború után, miután leszerelt, ő is gazdálkodott. Egyetemét végzett, agrármérnök volt [Vagyis diplomás mezőgazdász volt. Elképzelhető, hogy a Debrecenben 1906--1944 között működött Magyar Királyi Gazdasági Akadémián szerzett diplomát. -- A szerk.]. Az apám egyáltalán nem volt vallásos, nem viselt kalapot, még kóser sem volt. A hagyományokat sem tartotta. A zsidók, ugye, csak a kóser ételt ehetik, nem ehetnek disznóhúst meg disznózsírral főtt ételeket, csak libazsírt meg tyúkszírt. A sakter kell levágja a csirkét, a tehenet meg a borjút. De apáméknál ilyesmi nem létezett. Volt minden: szalonna meg tejföl a hússal [lásd: étkezési törvények]. A deportálás után tudtam meg, hogyan ismerkedtek meg a szüleim. Mi [nagy]váradiak voltunk, a férjem is és én is, és volt egy jó ismerősünk, Deutsch doktor, Deutsch Elemér, aki meghívott minket széderestére. Ott volt a Deutschnénak az unokatestvére is. Én inkább Mártát, a feleségét ismertem, nekem franciatanárnom volt a Zsidó Gimnáziumban, és kérdezték, hogy édesapám hogy s mint, s ki volt, mert ők nem tudják, anyámat ismerték, de apámat nem. Elkezdtem mesélni. Így csinált a doktor -- nagydarab kövér ember volt --, 'Jaj, már tudom, én voltam a sádhén?! Én hoztam össze őket, és hallottam azután, hogy rosszul végződött a házasságuk'. Hogy honnan ismerte apámat, nem tudom, mindegy, ez nem érdekes. És ő hibáztatja magát. Akkorjában leültek a szülők, én ezt adom, a fiú azt kapja, szóval egy olyan vásár, adom-veszem. Na, mit érezhetett az az idegen ember iránt? Semmit. Udvarlás nem volt. Menyasszony lett, és bizonyos idő múlva aztán készültek a menyegzőre. Gondolom, nagy esküvő volt. 1917-18-ban házasodhattak össze. A szüleim házasságkötése nem volt beszédtema, valószínűleg [Nagy]Zerinden történt, de nem tudom. Polgári esküvő volt biztosan, és zsidó vallás szerint is megesküdtek, mert nagyon nehezen váltak el. A zsidók általában nem választanak el, mint a katolikusok. [A hasonlat nem helytálló, ugyanis a katolikus egyház tiltja a válást. Valójában arra utal itt Gáspár Anna, hogy a háláhá szigorúan szabályozza a válási eljárást. A polgári törvény alapján kimondott válás a zsidótörvény szerint nem érvényes, és ezt csak a bét din, a három mértékadó rabbiból álló rabbinikus bíróság felügyelete alatt lehet lefolytatni.-- A szerk.] Nagyon sokáig húzódott, de a nagyszüleim ragaszkodtak hozzá, hogy úgy is váljanak el. Miután elváltak, 1926-ban vagy 1927-ben, anyám visszavette a lánykori nevét, így Weiss Olga néven szerepelt. Miután elváltak, se anyám nem ment férjhez, se apám nem nősült meg. Apám íróasztalán végig ott volt anyámnak a fényképe. Ő azt állította, hogy nagyanyám volt az, aki elválasztotta őket. Áldott rossz ember volt nagyanyám, azt meg kell őszintén mondjam. Csúnya dolog, hogy ilyesmit mondok, de nagyon rossz ember volt. És el is hiszem, hogy elválasztotta őket. Hogy miért, azt sose tudtam meg. Apám Magyarországon élt, Tornyosnémetiben, a magyar--cseh határ mellett. Beszédes volt -- mindenki szerette a faluban.

Segített minket, szóval mindig kérdezte, hogy mire van szükségünk, és nekem hivatalból azt kellett mondani, hogy 'Köszönöm szépen, van mindenünk'. Egy gyereknek mindig kell valami, de én ezt kellett mondjam. De aztán ő mindig hozott valamit.